

ΑΦΟΡΜΕΣ

Ο ξεπεσμός ενός μεγάλου

Του Μ. ΓΡΗΓΟΡΑΚΗ

Οι στιγμές αδυναμίας δέν λείπουν ποτέ από τη ζωή μας. Όσο μεγάλοι και να είμαστε, σε χρόνια και σε δόξα, σε μυαλό και σε δράση, έρχεται μιά στιγμή που ξυπνά η μικρότητα, η ζήλεια και το πάθος κι έτσι τυφλωμένοι οδηγουμάστε σε πράξεις και σε ενέργειες που μάς ρίχνουν χαμηλά, μάς στιγματίζουν.

Τά έλληνικά γράμματα δε θά ξεχάσουν ποτέ τις φωνές του Ψυχάρη προς τόν Παλαμά για τό θραβειο Νόμπελ, όπως επίσης τόν καθγά μά και τις άθαρτες και τή συνθηκολόγηση του Παλαμά με τό καθαρευουσιάνικο κατεστημένο για τό ίδιο θραβειο.

Ο Παλαμάς, μεγάλος και δοξασμένος ποιητής, ήθελε να τιμηθεί και αυτός και η Ελλάδα με τή μεγαλύτερη παγκόσμια λογοτεχνική διάκριση τό Νόμπελ. Η επιθυμία του αυτή κορυφώθηκε στην εποχή του μεσοπολέμου. Παράλληλα τό ήθελε κι ο Ψυχάρης, ό οποίος, όπως είναι γνωστό, δέν άρκούνταν στη δόξα του μεγάλου γλωσσολόγου και θεωρητικού του δημοτικισμού αλλά διεκδικούσε και τόν τίτλο του μεγάλου λογοτεχνή.

Ο καθγάς κράτησε πολύ μεταξύ των δυό μεγάλων γέρων των γραμμάτων μας και πολλές φορές μάλιστα σε πολύ χαμηλό επίπεδο.

Όμως εκείνο που θραίνει πολύ τόν Παλαμά στη διεκδίκηση του θραβειου Νόμπελ είναι η άθαρτα του, όπως είπα, στό καθαρευουσιάνικο κατεστημένο.

Ο φανατικός δημοτικιστής Παλαμάς του 1910, πού δέν φοβόταν να φωνάζει: — Τόχω σε τιμή μου να είμαι μαλλιάρός!... — τωρα δέν υπάρχει. Για να καλοπιάσει τό Πανεπιστήμιο και τήν Άκαδγμια και να προτείνουν τήν υποψηφιότητά του, άρχισε να μιλεί και να γράφει στην καθαρεύουσα και να διακηρύχνει πως ό αδιάλλακτος δημοτικισμός πρέπει να εγκαταλειφτεί και ν' αναζητηθεί ένας πιό ήπιος.

Άλλά είπαμε: ανθρώπινα!...

Έτσι και ό τελευταίος μεγάλος των γραμμάτων μας, ό Καζαντζάκης, δέν μπόρεσε να ξεφύγει.

Και είναι πολλές οι αδυναμίες του πού στιγματίζουν τόν ιδεολογικό, πολιτικό, συναισθηματικό και καλλιτεχνικό του κόσμο. Θ' αναφερθώ σε μιά πού, κατά τή γνώμη μου, είναι η πιό σοβαρή και δείχνει σε τι ξεπεσμό μπορούν να οδηγήσουν, ένα μεγάλο, οι ανθρώπινες αδυναμίες.

Πρόκειται για τή συνάντηση του Καζαντζάκη με τό αίμοχαρές ναζιστικό ύποκειμενο τή βασιλίσα

ΡΙΚΗ.

Τήν πληροφορία μας τή δίνει ό εκδότης του Γιάννης Γουδέλης Αυτός σ' ένα του μελέτημα στο περιοδικό «Καινουργια Εποχή» (τομ. 9/ Άνοιξη 1978) και στη σελίδα 40 θά γράψει στη λεζάντα μιάς φωτογραφίας του με τόν Καζαντζάκη

Ήταν άπαιτηση του Καζαντζάκη να εκδοθεί τό έργο αυτό και ν' άψηφιστεί η προειδοποίηση τής Έερός Συνόδου γι' άφορεσμό, πού οι συνέπειές του θά έπλητταν άμεσα τόν εκδότη. Πραγματικά έμφανίστηκε τό έργο και ό άφορισμός ανακόπηκε με τήν έπέμβαση του «άπό μηχανής Θεού». Η βασιλομήτορα Φρειδερίκη περώντας τότε από τή Γαλλία φιλοξενήθηκε από τή Μαρία Βοναπάρτη (στην όποία ήταν άφιερωμένο τό βιβλίο), μίλησε με τόν Καζαντζάκη και φωτογραφήθηκε μαζί του. Η μετάδοση τής ειδήσης έμπόδισε τήν πραγματοποίηση τής άπειλής.

Μιά έπίσκεψη λοιπόν τής Φρειδερίκης κ' ένα θερμό προς αυτή χεροφιλημα έγιναν ό «άπό μηχανής Θεος» που έσωσε από τόν άφορεσμό τόν «Τελευταίο Πειρασμό» και άνέκαμψε τόν κατατρεγμό του δημιουργού του.

Και διερωτάται και άπορεί τωρα κανείς πως ό προοδευτικός και σοσιαλιστής Καζαντζάκης έκαταδέχθηκε μιά τέτια έπίσκεψη, πως ό Καζαντζάκης που άγωνιούσε και ήθελε νική των δημοκρατικών δυνάμεων στον εμφύλιο πόλεμο φωτογραφήθηκε με τόν άνθρωπο πού ήταν άφορμή να φυλακιστούν να έξοριστούν και να τουφεκιστούν χιλιάδες δημοκράτες και πατριώτες

Δέν ήταν ό Καζαντζάκης του μεσοπολέμου, ό φτωχός και άγνωστος, πού τή φωνή του δέν τήν ξέραν παρά μοναχά λίγοι φιλολογούντες τής Άθήνας και τής Εύρώπης. Ήταν ό Καζαντζάκης του 1955, μεγάλος και πασιγνωστός όσο κανένας άλλος Έλληνας συγγραφέας.

Και όμως μιά στιγμή αδυναμίας. θέλετε ό διακαής του πόθος για τό θραβειο Νόμπελ, θέλετε η επιθυμία του να μήν άπαγορευτεί ό «Τελευταίος Πειρασμός», τόν έφερε σε τέτιο ξεπεσμό, ώστε να ζητήσει προστασία κι έπιείκεια από τό σιχαμερότερο ύποκειμενο που ήρθε και κυβέρνησε τή χωρα μας, τή Φρειδερίκη.

Άλλά είπαμε: ανθρώπινα!

Μ. ΓΡΗΓΟΡΑΚΗΣ